

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS

Αποκατάσταση και Ανάδειξη Ανατολικού Τείχους στην Κάτω Πόλη Μονεμβασίας

Restoration and Enhancement of the East Ramparts at the Lower Town of Monemvasia

Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας
Ephorate of Antiquities of Lakonia

Το έργο με τίτλο «Αποκατάσταση και Ανάδειξη Ανατολικού Τείχους στην Κάτω Πόλη Μονεμβασίας» πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα από 1.9.2012 έως 21.12.2015 με αυτεπιστασία από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ – ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (ΔΕΠΙΝ 2007-2013) με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνολικού προϋπολογισμού 450.000,00 ευρώ.

Project "Restoration and Enhancement of the Eastern Wall of the Lower Town, Monemvasia" was supervised by the Ephorate of Antiquities of Lakonia (EFA.LAK.) from 1.09.2012 to 21.12.2015, within the framework of the Operational Programme WESTERN GREECE – PELLOPONESE – IONIAN ISLANDS (DEPIN 2007-2013). It was jointly funded by Greece and the European Union. The project's budget stood at €450.000.00.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ - MAP LEGEND

1. ΑΝΘΙΣΤΗΝΗ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ
2. ΚΟΙΝΩΝΙΟ ΤΕΚΩΝ ΜΟΥΡΑΣΣΑ
3. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΥΛΗ ΑΝΘΙΣΤΗΝΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΑΝΩ ΠΟΛΗΣ
4. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΥΛΗ ΚΑΤΩ ΠΟΛΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΠΟΛΗΣ
5. ΠΥΛΗ ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΑΣ - ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΑΚΗ ΠΥΛΗ
6. ΠΥΛΗ ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΑΣ - ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΑΚΗ ΠΥΛΗ
7. ΠΥΛΗ ΑΝΑΤΟΛΙΑΣ - ΑΝΑΤΟΛΙΑΚΗ ΠΥΛΗ

Η αναζήτηση της ασφάλειας και η ανάγκη για προφύλαξη οδήγησαν ήδη από τους αρχαίους χρόνους στην οργάνωση δικτύου οχυρώσεων. Η Μονεμβασία, πόλη φυσικά οχυρή, διέθετε, όπως και οι περισσότερες πόλεις, τριμερή οχυρωματική οργάνωση. Στο υψηλότερο σημείο βρισκόταν η ακρόπολη, και χαμηλότερα δύο σειρές αμυντικών περιβόλων, διαιρώντας την πόλη σε επιμέρους τμήματα. Ο εσωτερικός περίβολος συμπλήρωνε τη φυσική οχύρωση που πρόσφερε ο απότομος βράχος και οριοθετούσε την Άνω Πόλη, το διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο με τις κατοικίες των αρχόντων. Ο εξωτερικός περίβολος περιέκλειε και προστάτευε από τρεις πλευρές την Κάτω Πόλη, το εμπορικό κέντρο της καστροπολιτείας με τα εργαστήρια και τις οικίες των ναυτικών και εμπόρων.

Since ancient times, the pursuit for safety and the need for guarding against foes led to the planning and organization of a network of fortifications. Monemvasia was a city which was naturally fortified. As with most cities, Monemvasia was organized according to the threefold model: Its acropolis stood at its highest elevation while, lower, there were two rows of fortified enclosures all of which formed a city that was segmented. Its inner enclosure complemented the natural fortification offered by the steepness of the forbidding rock it was built on and delineated the Upper Town segment which served as the city's administrative and military center and contained the residences of the aristocracy. On three sides, the outer enclosure girded and protected the Lower Town, the commercial hub of the castle-city of Monemvasia where the workshops and homes of the sailors and tradesmen were to be found.

Η αρχική φάση κατασκευής των οχυρώσεων της Μονεμβασίας τοποθετείται στη βυζαντινή περίοδο. Στους χρόνους που ακολούθησαν την πτώση του Δεσποτάτου του Μορέως στους Οθωμανούς, τα τείχη της καστροπολιτείας επισκευάστηκαν και τμήματά τους ανακατασκευάστηκαν. Παράλληλα, το αμυντικό σύστημα θωρακίσθηκε και εκσυγχρονίστηκε με τη διαμόρφωση προμαχώνων και κανονιοστασίων, σύμφωνα με τα δεδομένα που επέβαλε η ανακάλυψη νέων πολεμικών μεθόδων.

The initial stage of construction of Monemvasia's defensive system dates back to the Byzantine period. In the years that followed the fall of the Despotate of Morea in the hands of the Turks, the castle-city's walls were repaired and parts of them were reconstructed. At the same time, the defensive system was bolstered and modernized by the addition of bastions and cannon stations, features brought about by the times' "new" knowledge and advent of novel military methods.

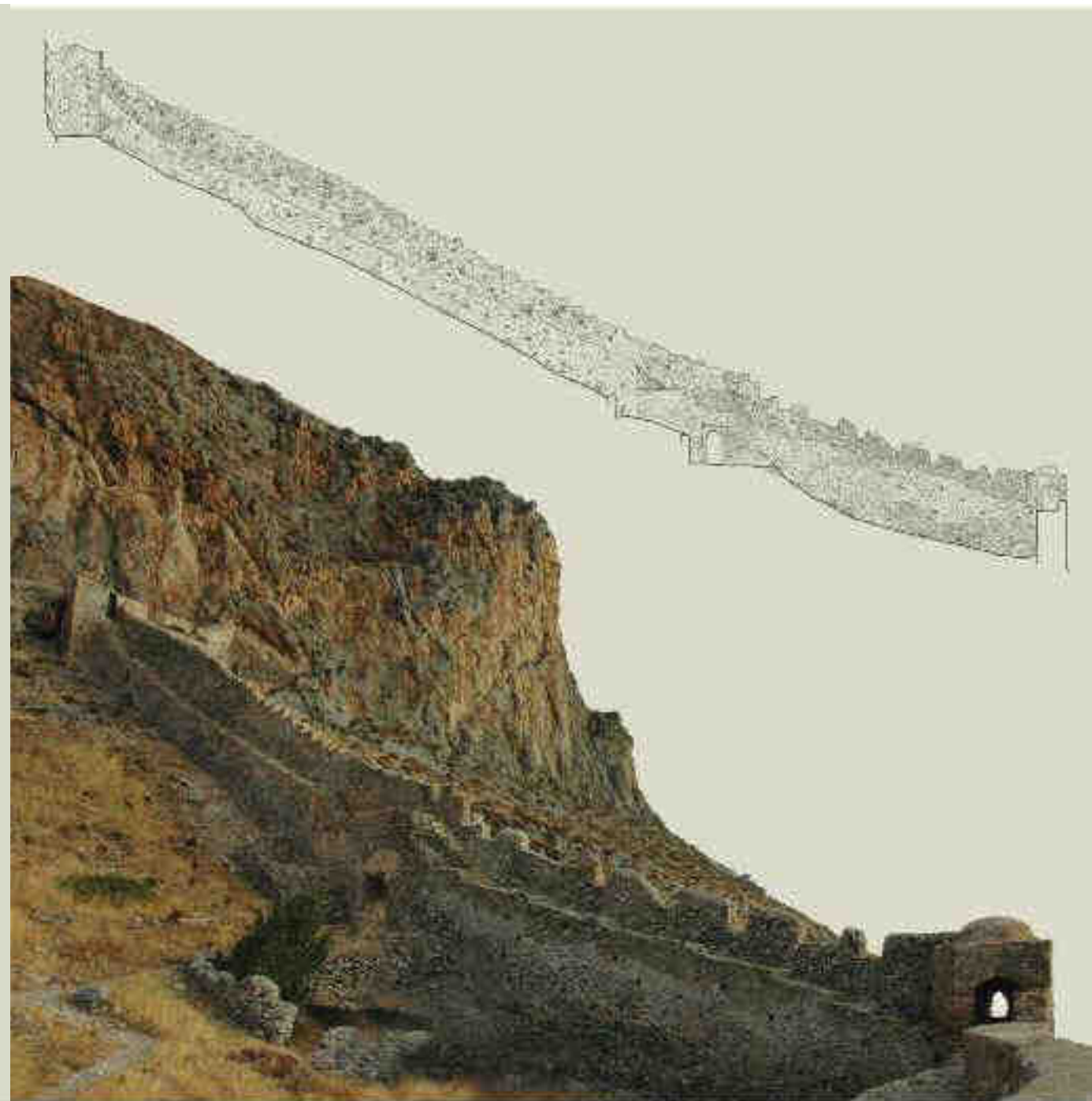

Το ανατολικό τείχος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του οχυρωματικού περιβόλου της Κάτω Πόλης. Πρόκειται για σχεδόν ευθύγραμμο τείχισμα, συνολικού μήκους 80,60 μ. εγκάρσια τοποθετημένο στις ισοΰψείς καμπύλες του εδάφους. Οι παρειές του είναι κατακόρυφες και θεμελιωμένες στον γκρίζο ασβεστολιθικό βράχο. Στη βόρεια απόληξή του διαμορφώνεται πύργος με προμαχώνα και στη νότια μικρό φυλάκιο που συνδέεται με το επιθαλάσσιο τείχος. Σε όλο το μήκος του αναπτύσσεται στηθαίο με επάλξεις και τυφεκιοθυρίδες. Την εσωτερική παρειά του διατρέχει βαθμιδωτός περίδρομος για τη διευκόλυνση της κίνησης των αμυνόμενων και την πρόσβασή τους στον ορόφο του πύργου. Στο μέσον περίπου του τείχους ανοίγεται τοξωτή πύλη, που εγγράφεται σε ορθογώνιο πώρινο πλαίσιο, απλής μορφής. Η πύλη συνδέει την κεντρική μέση οδό της Κάτω Πόλης με το ανατολικό τμήμα του βράχου και εξυπηρετούσε στρατιωτικούς αλλά και εμπορικούς σκοπούς. Σε άμεση συνάρτηση με την πύλη, σώζονται τα ερείπια ορθογώνιου κτίσματος – πυργίσκου, για τη φύλαξη της και την αποτελεσματικότερη άμυνα.

The eastern wall, a segment of the fortified enclosure of the Lower Town, is a straight defensive wall, of a total length of 80.60m, placed crosswise on the ground's curves of equal height. The wall surfaces are vertical and they are founded on the grey limestone rock. At the north end of the wall there is a tower with a bastion and at the south one, a small guardhouse which is linked to the seaside fortifications. Its entire length is run by a parapet with battlements and gun emplacements. Internally, the wall bears a tiered wall-walk to facilitate the defenders in moving about and in accessing the tower's upper floor.

Close to the middle of the eastern wall fortifications, there is the opening of an arched gate outlined by a plain, rectangular porous frame. The gate links the Lower Town's main street to the eastern part of the rock and served military as well as commercial purposes. In direct link with the gate, there are extant ruins of a small tower's rectangular structure destined to protect the gate and make its defense stronger.

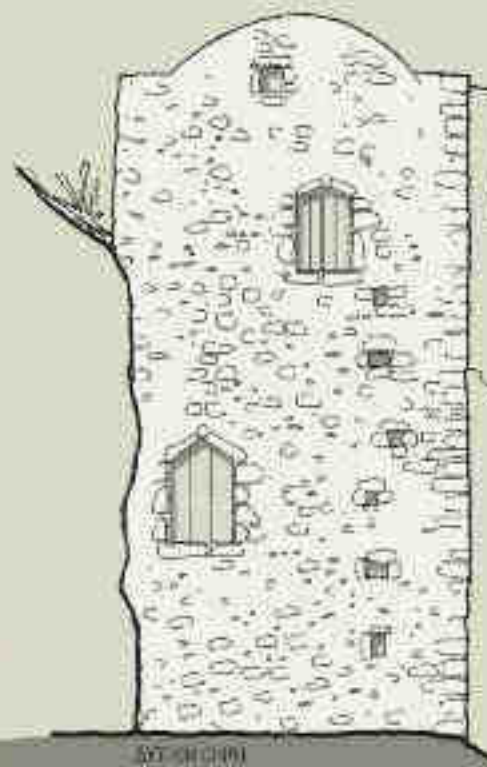

Στη νοτιοανατολική γωνία του τείχους, στο ύψος των επάλξεων, βρίσκεται τρουλωτός πυργίσκος - φυλάκιο με δύο μικρά τοξωτά ανοίγματα για την εποπτεία του θαλάσσιου χώρου. Δύο, επίσης, τοξωτά ανοίγματα με επιμελημένα πώρινα πλαίσια συνδέουν τον περίδρομο του ανατολικού με τον περίδρομο του επιθαλάσσιου τείχους. Σε χαμηλότερο επίπεδο δημιουργείται μία δεύτερη γραμμή άμυνας με τη διαμόρφωση δύο κανονιοστάσιων, χοανοειδούς μορφής και μια θυρίδας μικρού πυροβόλου όπλου.

On its southeastern corner, at the height of the battlements, there is a small, domed tower-guardhouse with two small arched openings to facilitate the surveillance of the maritime area. Moreover, another two arched openings with well-structured porous frames link the eastern wall's walk to the seaside wall's walk.

On a lower level, there is a second defense line with two, funnel-shaped cannon stations and one emplacement for small guns.

Στη βόρεια απόληξη του τείχους έχει κατασκευαστεί οχυρωματικός πύργος. Αναπτύσσεται σε δύο στάθμες και καλύπτεται με θόλο. Το εσωτερικό του διαχωρίζεται με ξύλινο μεσοπάτωμα και η επικοινωνία των δύο επιπέδων επιτυγχάνεται με κλίμακα. Στον ανατολικό τοίχο του ορόφου διαμορφώνεται τζάκι για τις ανάγκες διαμονής της φρουράς. Για την πρόσβαση και την επικοινωνία του πύργου με τον περίδρομο και τον προμαχώνα ανοίγονται θύρες στη νότια και βόρεια όψη του. Ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία του κτίσματος αποτελούν το παράθυρο του ισογείου με το πώρινο αετωματικό ανώφλι και οι πώρινοι γεισίποδες της εστίας.

At the north end of the wall there is a fortified, two-storied, domed tower. The tower's interior is split into two levels by a wooden floor and the two floors communicate by means of a staircase. On the eastern wall of the upper floor there is a fireplace which served the guards' accommodation needs. The tower's access to the wall-walk and the bastion is accomplished by means of doors on its south and north façades. The special morphological elements of the building include the ground floor window with its porous, pediment-like lintel; and the upper floor's hearth which is decorated with porous dentils.

Ανατολικά του πύργου διαμορφώνεται προμαχώνας με δύο κανονιοθυρίδες, γνωστός σε βενετικά έγγραφα, με την επωνυμία «Posto di San Rocco». Η εξωτερική επιφάνειά του σχηματίζει κεκλιμένο επίπεδο (σκάρπα) και κοσμεύεται με ημικυκλικής διατομής πώρινο κυμάτιο (cordone). Στη δυτική πλευρά η πρόσβαση στον προμαχώνα και τον πύργο γινόταν μέσω οθρογώνιου κτίσματος, που λειτουργούσε ως πρόπυλο και σήμερα σώζεται αποσπασματικά.

East of the tower there is a bastion featuring two cannon emplacements which, in the Venetian documents of that time, is cited as "Posto di San Rocco". Its exterior surface forms a sloping level (scarpa) and is decorated with a porous molding of a semi-cyclical cross-section (cordone). On the western side, access to the bastion and the tower took place by means of a rectangular structure which functioned as a propylon (outer gateway) and is fragmentarily extant.

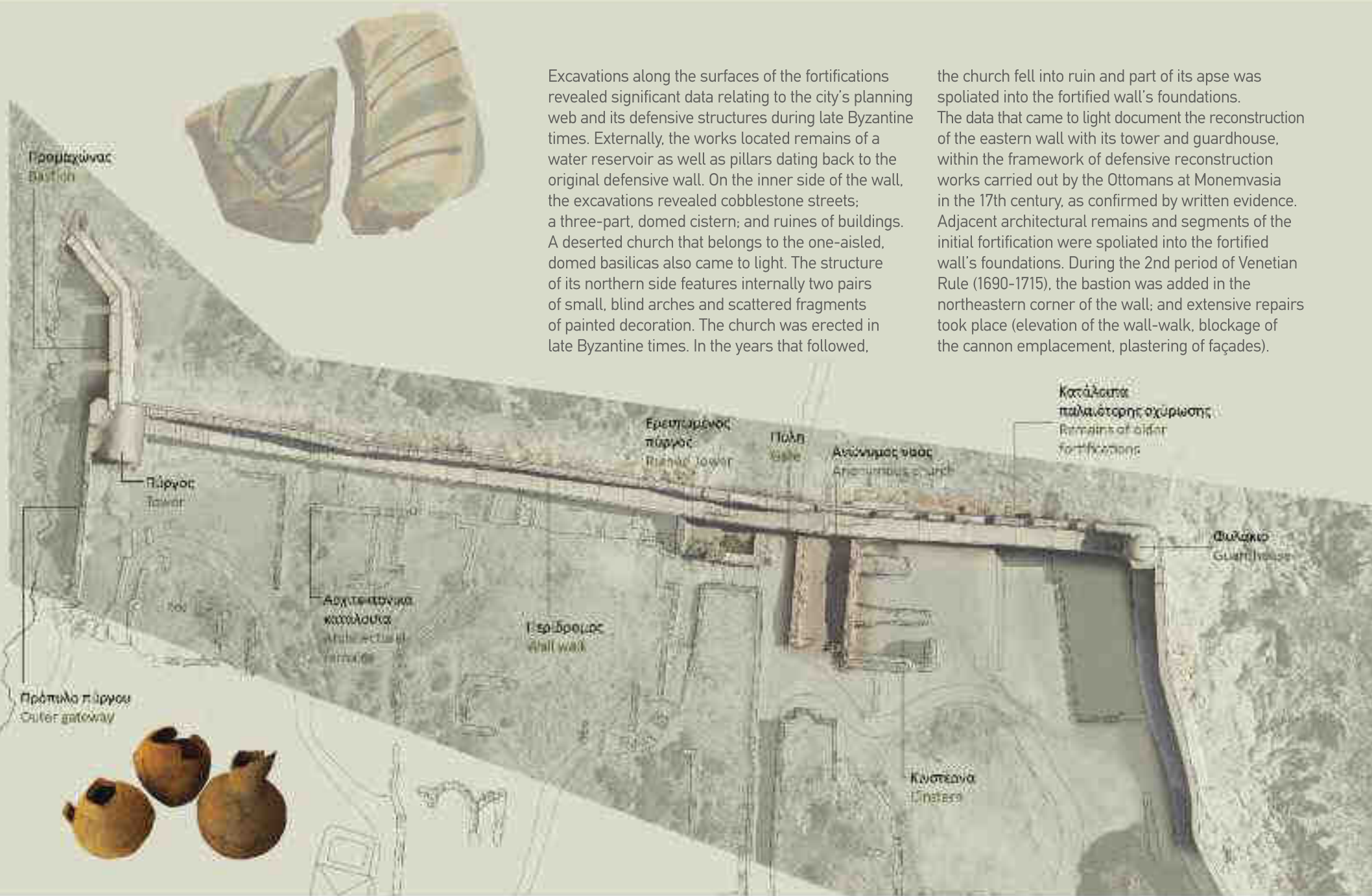
Η ανασκαφική έρευνα κατά μήκος των παρειών του τείχους αποκάλυψε σημαντικά στοιχεία που σχετίζονται με τον πολεοδομικό ιστό της πόλης και την οχύρωσή της στους ύστερους βυζαντινούς χρόνους. Εξωτερικά, εντοπίστηκαν λείψανα υδατοδεξαμενής και κτιστών πεσσών από το αρχικό αμυντικό τείχος. Στην εσωτερική πλευρά του τείχους αποκαλύφθηκαν δρόμοι επιστρωμένοι με καλντερίμι, θολωτή κινστέρνα, αποτελούμενη από τρεις χώρους και ερείπια κτισμάτων. Ήλθε επίσης στο φως ερειπωμένος ναός, που ανήκει στον τύπο της μονόκωρης θολοσκέπαστης βασιλικής. Η βόρεια πλευρά του διαρθρώνεται εσωτερικά με δύο ζεύγη τυφλών αψιδωμάτων και διατηρεί σπαράγματα γραπτού διακόσμου.

Το αρχικό κτίσμα του ναού, που μπορεί να χρονολογηθεί στην υστεροβυζαντινή περίοδο, ερειώθηκε στους μεταβυζαντινούς χρόνους και τμήμα της αψίδας του ενσωματώθηκε στη θεμελίωση του τείχους. Τα ανασκαφικά στοιχεία τεκμηριώνουν ότι το ανατολικό τείχος με τον πύργο και το φυλάκιο του ανακατασκευάστηκε από τους Οθωμανούς στα μέσα του 17ου αιώνα, στοιχείο που επιβεβαιώνεται και από γραπτές πηγές.

Στη θεμελίωση του ενσωματώθηκαν παρακείμενα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και τμήματα της αρχικής οχύρωσης. Την περίοδο της β' Ενετοκρατίας (1690-1715) διαμορφώθηκε στη βορειοανατολική γωνία του τείχους ο προμαχώνας και πραγματοποιήθηκαν επισκευαστικές εργασίες (υπερύψωση περιδρόμου, φραγή κανονιοθυρίδων, επίχρση όψεων).

Excavations along the surfaces of the fortifications revealed significant data relating to the city's planning web and its defensive structures during late Byzantine times. Externally, the works located remains of a water reservoir as well as pillars dating back to the original defensive wall. On the inner side of the wall, the excavations revealed cobblestone streets; a three-part, domed cistern; and ruins of buildings. A deserted church that belongs to the one-aisled, domed basilicas also came to light. The structure of its northern side features internally two pairs of small, blind arches and scattered fragments of painted decoration. The church was erected in late Byzantine times. In the years that followed,

the church fell into ruin and part of its apse was spoliated into the fortified wall's foundations. The data that came to light document the reconstruction of the eastern wall with its tower and guardhouse, within the framework of defensive reconstruction works carried out by the Ottomans at Monemvasia in the 17th century, as confirmed by written evidence. Adjacent architectural remains and segments of the initial fortification were spoliated into the fortified wall's foundations. During the 2nd period of Venetian Rule (1690-1715), the bastion was added in the northeastern corner of the wall; and extensive repairs took place (elevation of the wall-walk, blockage of the cannon emplacement, plastering of façades).

Η κατάσταση διατήρησης του τείχους λόγω της μακροχρόνιας δράσης των παραγόντων φυσικής φθοράς επέβαλε την ανάληψη των εργασιών συστηματικής συντήρησής του. Τα κριτήρια και η μεθοδολογία επιλογής υλικών και σχεδιασμού επεμβάσεων στο μνημείο βασίσθηκαν στην τεκμηρίωση της αρχικής μορφής του, στη διατήρηση των αυθεντικών του στοιχείων, στην αποτίμηση των παραγόντων που συνετέλεσαν στην αλλοίωσή τους, στην αναστρεψιμότητα των επεμβάσεων, στην αναγνωσιμότητα των νέων κατασκευών και στη χρήση συμβατών υλικών και τεχνικών. Η αποκατάσταση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με εγκεκριμένη μελέτη που εκπόνησε επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λακωνίας (τέως 5η ΕΒΑ).

Due to the ravages of time, the fortified wall's condition was such as to demand the undertaking of systematic preservation works. The criteria and methodology for the selection of the materials and the planning of the interventions comprised documentation corroborating its initial form; preserving its authentic elements; assessing the factors that contributed to their alteration; the reversibility of the interventions once effected; the "readability" of the new structures; and the use of compatible materials and techniques. Restoration works were implemented according to an approved study compiled by the scientific personnel of the Ephorate of Antiquities of Lakonia (former 5th EBA).

Προηγήθηκαν οι εργαστηριακές αναλύσεις των παλαιών κονιαμάτων, έγιναν διερευνητικές εργασίες και τοποθετήθηκαν ικρίωματα. Τα αποκαλυφθέντα λείψανα της παλαιότερης οχύρωσης διατηρήθηκαν σε κατάχωση, ενώ το ερείπιο του ναού και παλαιά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (τοίχοι, κλίμακες, κ.ά) στερεώθηκαν και αναδείχθηκαν. Καθαιρέθηκαν τα αποσθρωμένα κονιάματα και αποκαλύφθηκαν σοβαρές αποδιοργανώσεις των τοιχοποιιών. Ακολούθησαν εκτεταμένες στερεωτικές εργασίες και ανακτίσεις κατεστραμμένων παρειών.

Preceding the restoration works were the laboratory analyses of the old plastering, exploratory works, as well as the placement of the scaffoldings. The revealed remains of the older fortifications were preserved underground, while the church ruins and old architectural ruins (walls, staircases, etc.) were fastened and enhanced. The dilapidated plastering was taken down and serious damage to the wall structures was revealed. Extensive fastening works and rebuilding of the fortifications' ruined surfaces followed.

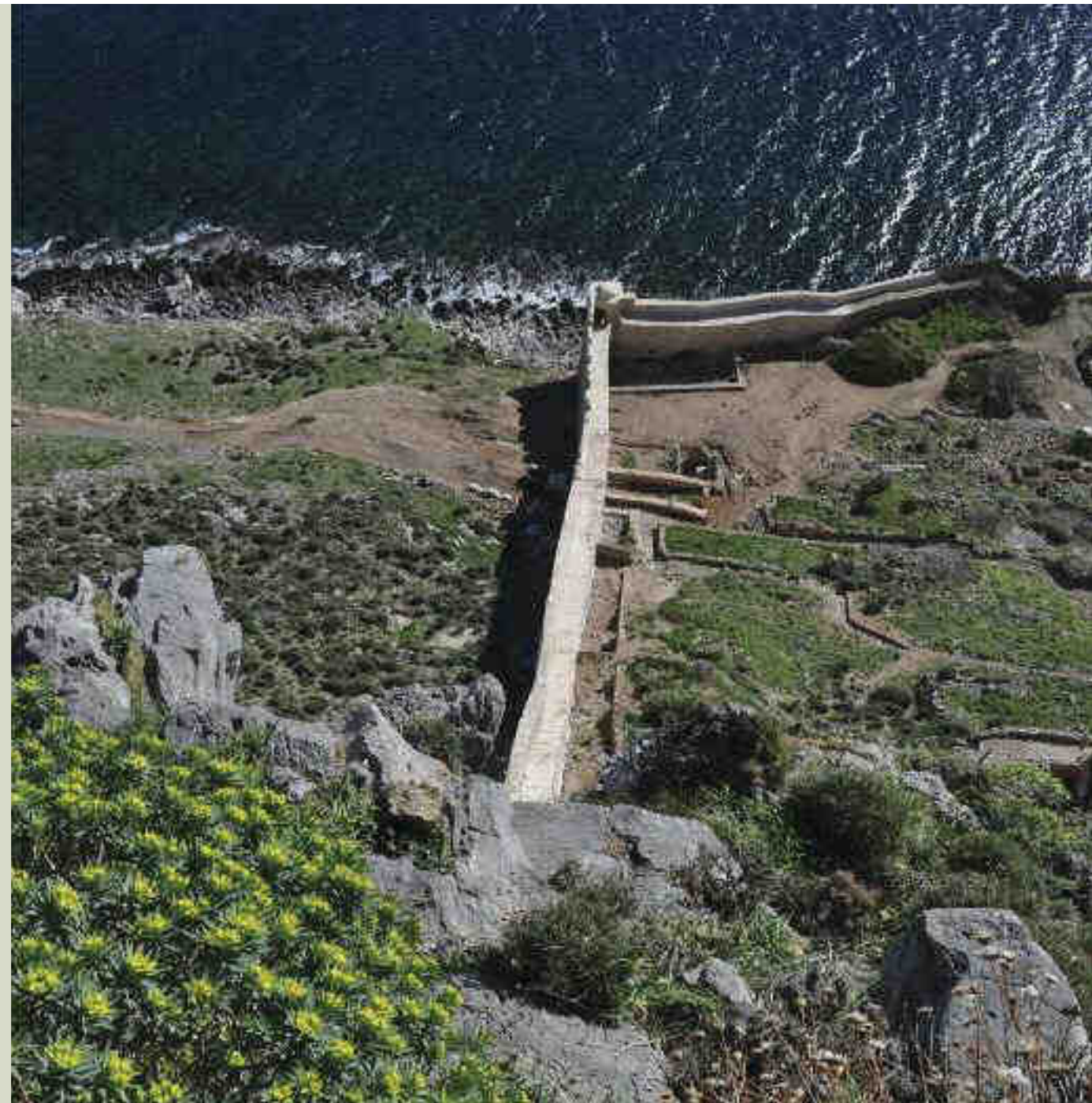

Εφαμόστηκαν νέα συμβατά κονιάματα δομής σε βάθος και αρμολογήματα της τελικής επιφάνειας. Παλαιά κονιάματα συντηρήθηκαν και στερεώθηκαν, όπου διατηρούσαν την αντοχή τους. Αποκαστατάθηκε η στεγανότητα του περιδρόμου και συμπληρώθηκε, όπου είχε καταστραφεί, η λίθινη απόληξη του. Στην πύλη έγινε αναδόμηση της τοικοποιίας του ανωφλίου και αντικαταστάθηκε το σαθρό ξύλινο υπέρθυρό της. Οι πωρόλιθοι του θυρώματος συντηρήθηκαν και στερεώθηκαν με ήπιες μεθόδους.

New compatible structure plastering was used in-depth and the final surface was fastened with mortars. Any old plastering that seemed to have endured was preserved and fastened. The watertightness of the wall-walk was restored and its stone end was completed, where needed. The unstable wood lintel of the gate was replaced and the masonry was rebuilt. The porous stones of the gate were preserved and fastened softly.

Ο οχυρωματικός πύργος ανέκτησε την αυθεντικότητά του καθώς συμπληρώθηκε η θολωτή ανωδομή του, τοποθετήθηκε ξύλινο δάπεδο με κλίμακα στα αρχικά ίχνη, αποκαταστάθηκαν μορφολογικά τα πλαίσια των ανοιγμάτων, τοποθετήθηκαν κουφώματα και εγκαταστάθηκε ο απαραίτητος ηλεκτρολογικός εξοπλισμός. Στον περιβάλλοντα χώρο συντηρήθηκαν και συμπληρώθηκαν τα παλαιά καλντερίμια, διαμορφώθηκαν διαδρομές περιήγησης και έγιναν εργασίες ευπρεπισμού και διευθέτησης των νεότερων επιχώσεων. Για την ασφάλεια των επισκεπτών τοποθετήθηκαν προστατευτικά μεταλλικά κιγκλιδώματα στις κανονιοθυρίδες του προμαχώνα. Ακόμη, για την νυχτερινή ανάδειξη του τείχους και των επιμέρους στοιχείων του (πύργος, φυλάκιο, πύλη) τοποθετήθηκαν φωτιστικά σώματα κατά μήκος της εσωτερικής του παρειάς.

The defensive tower regained its authenticity by the completion of its domed, upper floor. The tower was also outfitted with a wooden floor and a staircase, built on the traces of the initial floor and staircase; the morphology of its openings was restored by the introduction of frames; and the necessary electrical wiring and equipment were installed. The old cobblestone streets in the surrounding area were preserved and completed and touring footpaths were formed. Moreover, the surroundings were aesthetically enhanced and the more recent backfills were landscaped. Protective metal fencing was added to the bastion's cannon emplacements, for security reasons. Along the internal surfaces of the fortifications, lighting was added to enhance the wall and its individual elements (tower, guardhouse, gate) at night.

Για την περαιτέρω προβολή της οχυρωματικής μέσα από το παράδειγμα του ανατολικού τείχους της Κάτω Πόλης Μονεμβασίας, τοποθετήθηκαν σε επιλεγμένα για τον επισκέπτη σημεία πινακίδες με πληροφοριακό και εποπτικό υλικό, σχετικά με την οχύρωση στη Μονεμβασία, το ανατολικό τείχος και τις εργασίες αποκατάστασής του, εκτυπώθηκε φυλλάδιο στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα καθώς και σε γραφή Braille και σχεδιάστηκε ταινία που προβάλλεται στο πωλητήριο του ΤΑΠΑ στην κεντρική πύλη της καστροπολιτείας.

Through the example of the eastern wall of Monemvasia's Lower Town segment and in order to enhance the defensive nature of the complex further, signs addressed to visitors and containing information on the construction and its supervision were put up. A leaflet was published in Greek, English, and in the Braille tactile writing system. Last, a film was designed and is on display at the Archaeological Receipts Fund Building (TAPA) located at the castle-city's main gate.

Με τις εργασίες αποκαταστάθηκαν τα δομικά και οικοδομικά προβλήματα του ανατολικού τείχους, αναδείχθηκαν μορφολογικά και κατασκευαστικά του στοιχεία και αποδόθηκε στο κοινό ένα μνημείο, άρρηκτα συνδεδεμένο με το οχυρωματικό δίκτυο της καστροπολιτείας.

With the work restored the static and construction problems of the eastern wall, highlighted morphological and structural elements and attributed to the public a monument, intimately related to the network of fortified castle.

ΕΠΟΠΤΕΙΑ- ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Ευαγγελία Πάντου, Αρχαιολόγος- Προϊσταμένη ΕΦΑ. Λακωνίας

ΕΠΙΒΛΕΨΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ- ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΟΥ

Αμαλία Ανδρουλιδάκη, δρ. αρχιτέκτονας μηχανικός-Προϊσταμένη Δ/σης Προστασίας & Αναστήλωσης Νεώτερων & Σύγχρονων Μνημείων
Κωνσταντίνα Ντουβή, αρχιτέκτονας μηχανικός
Δανάη Χαράλαμπος, δρ. αρχαιολόγος- Προϊσταμένη Τμ. Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιολογικών Χώρων, Μνημείων,
Αρχαιολογικής Έρευνας και Μουσείων ΕΦΑ. Λακωνίας
Παναγιώτα Σκάγκου, MSc αρχαιολόγος

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΡΓΟΥ

Αρχαιολόγος: Παναγιώτα Σκάγκου
Πολιτικός μηχανικός: Γεωργία Μπαρούφι
Μηχανολόγος μηχαν. ΤΕ: Παναγιώτης Σκάγκος
Εργατοτεχνίτες ΕΦΑ. Λακωνίας: Κωνσταντίνος Δούβρης,
Θεόδωρος Τσιμπιδής
Ειδικευμένοι εργάτες: Θεόδωρος Ανταράκης, Γιώργος Καραγεωργας, Χρήστος Κατσουλώτας, Παναγιώτης Κοντάκος, Γιώργος Μπαρμπαγιαννάκος, Παναγιώτης Μπαρμπαγιάννης, Νικόλαος Τσιμπιδής, Γεώργιος Ψυχογιός
Συντηρήτρια αρχαιοτήτων & έργων τέχνης: Ζωή Πλέστη
Τεχνικός Ασφαλείας: Κωνσταντίνα Ντουβή - Γεωργία Μπαρούφι

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΦΑ.ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΕ

Αρχαιολόγος: Ξένια Τσιφτσή
Αρχιτέκτονες μηχανικοί: Ευαγγελία Μαρούλη, Γεωργία Μουργή,
Νίκος Νικολόπουλος
Λογιστική διαχείριση: Αθανάσιος Ρουμελιώτης, Σαράντος Βασιλάκης, Νίκος Παπαστράτακος, Παρασκευή Βαλάση, Γεωργία Ηλιοπούλου
Γραμματειακή υποστήριξη: Νίκος Αποστολάκος, Νικολέττα Σχοινά

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Παναγιώτα Σκάγκου, Θάλεια Ρήγου

ΜΕΛΕΤΗ ΕΝΤΑΣΗΣ ΕΡΓΟΥ

Αμαλία Ανδρουλιδάκη, αρχιτέκτονας μηχανικός
Νεκτάριος Σκάγκος, αρχαιολόγος

ΣΧΕΔΙΑ

Αρχιτέκτονες: Αγγελική Γεωργακή
Πολιτικοί μηχανικοί: Διονύσης Βασιλείου, Δήμητρα Παναγάκη

ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Βασίλης Γεωργιάδης

ΟΡΘΟΦΩΤΟΧΑΡΤΗΣ: Ιωάννης Γιαζόγλου

ΥΠΟΛΟΓΟΣ ΕΡΓΟΥ: Νίκος Αποστολάκος, Διοικητικός

ΚΕΙΜΕΝΑ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ:

Δανάη Χαράλαμπος, Παναγιώτα Σκάγκου, Ευαγγελία Μαρούλη

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Yourtranslator

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ: ΜΠΡΑΤΗΣ ΕΠΕ

SUPERINTENDENCE – COORDINATION

Evangelia Pantou, Archaeologist, Supervisor. EFA. LAK.

SUPERVISION - PROJECT PLANNING-ORGANISATION

Amalia Androulidaki, Ph.D., architect-engineer-Supervisor of the Directorate of Protection and Restoration of Modern and Contemporary Monuments
Konstantina Douvi, architect engineer
Danai Charalambous, Ph.D., archaeologist, Supervisor of the Department of Byzantine and Post-Byzantine Archaeological Sites, Monuments, Archaeognostic Research, and Museums of EFA. LAK.
Panagiota Skagkou, MSc, archaeologist

PROJECT CREW:

Archaeologist: Panagiota Skagkou
Civil engineer: Georgia Mparoufi
Mechanical Engineering Technologist: Panagiotis Skagkos
Skilled Workers of EFA. LAK.: Konstantinos Douvris, Theodoros Tsimbidis
Specialized Technicians: Theodoros Antarakis, Giorgos Karageorgas, Christos Katsoulotos, Panagiotis Kontakos, Giorgos Barbagiannakos, Panagiotis Barbagiannis, Nikolaos Tsimbidis, Georgios Psychogios
Antiquities & Works of Art Conservator: Zoe Plesti
Safety Technician: Konstantina Douvi - Georgia Mparoufi

CONTRIBUTORS AMONG EFA.LAK PERSONNEL:

Archaeologist: Xenia Tsiftsi
Architect-Engineers: Evangelia Marouli, Georgia Mourgi, Nikos Nikolopoulos
Accounting Management: Athanasios Roumeliotis, Sarantos Vassilakis, Nikolaos Papastratakos, Paraskevi Valassi, Georgia Iliopoulou
Administrative Support: Nikolaos Apostolakis, Nikolett Schoina

PHOTOGRAPHY: Panagiota Skagkou, Thalia Rigou

PROJECT INTEGRATION STUDY

Amalia Androulidaki, architect-engineer
Nektarios Skagos, archaeologist

DRAWINGS

Architects: Aggeliki Georgaki
Civil engineers: Dionysis Vassileiou, Dimitra Panagaki

AERIAL PHOTOGRAPHY: Vassilis Georgiadis

ORTHOPHOTOMAP: Ioannis Giaxoglou

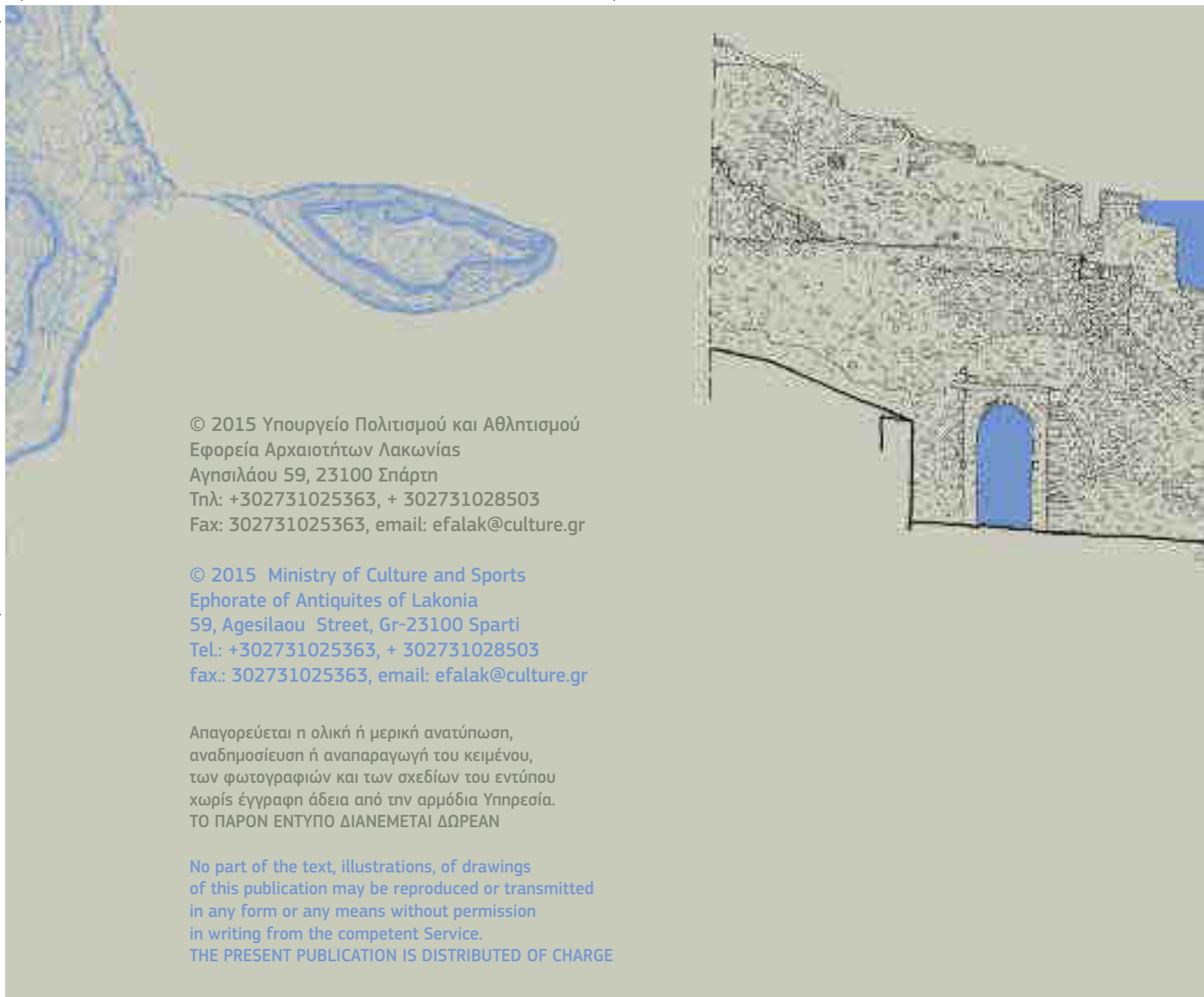
ACCOUNTING OFFICER: Nikos Apostolakis, Administrative Officer

TEXTS - BROCHURE EDITING:

Danai Charalambous, Panagiota Skagkou, Evangelia Marouli

TRANSLATION: Yourtranslator

BROCHURE DESIGN: BRATIS LTD

© 2015 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας
Αγησιλάου 59, 23100 Σπάρτη
Τηλ: +302731025363, + 302731028503
Fax: 302731025363, email: efalak@culture.gr

© 2015 Ministry of Culture and Sports
Ephorate of Antiquities of Lakonia
59, Agesilaou Street, Gr-23100 Sparta
Tel.: +302731025363, + 302731028503
fax.: 302731025363, email: efalak@culture.gr

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση,
αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου,
των φωτογραφιών και των σχεδίων του εντύπου
χωρίς έγγραφη άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία.
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

No part of the text, illustrations, of drawings
of this publication may be reproduced or transmitted
in any form or any means without permission
in writing from the competent Service.
THE PRESENT PUBLICATION IS DISTRIBUTED OF CHARGE

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

European Union
European Regional
Development Fund

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Co-financed by Greece and the European Union